

Един път на мой рожден ден дойде една братовчедка на майка с мъжа си и дъщеря си и много си играхме на „Не се сърди, човече“, като сестра ми слагаше зарчето в ръката ми, а аз го пусках и тя местеше, както нейните пионки, така и моите. Това си го спомням, понеже у нас рядко идваха хора, не знаех точно защо. А аз обичах гости с деца, защото тогава беше весело и празнично, но беше рядкост. Приятели са казвали, че им било мъчно за нашето семейство, когато ме гледали...

Според мен е глупаво, меко казано, човек да не отива на гости при приятели, защото му било мъчно да гледа детето им, само защото е с увреждане. Аз не го разбирам, за какво му е мъчно за семейството? То, цялото, не е болно от някаква неизлечима болест, а ДЦП не е болест, както вече казах по-горе. Това е състояние, при което човек се нуждае от помощ, която да го облекчи, а не от съжаление...

* * *

Като пристигнахме в Атина, една жена с прошарена коса ни посрещна и се оказа леля Еленица, братовчедката на татко. Тя ни заведе в един апартамент, който бил на свекърва ѝ, докато си намерим квартира по-близо до тази клиника, в която щях да ходя на рехабилитация. След това татко и леля Еленица излязоха на покупки и когато се върнаха от пазар, носеха много пликосе и кутии, като че ли там щяхме да останем цяла вечност.

Де да беше така, щях да имам друг живот, различен от сегашния. Не, че съм недоволна от моя живот, който живея в момента. Обаче си мисля, че ако бяхме останали там, можеше да съм проходила или пък не... Можеше да имам приятел, да се омъжа дори, понеже в много страни по света на хората с увреждания се гледа както на всички хора и те се женят и развеждат, също така...

Докато у нас е цяло чудо, човек с увреждане да има здрав приятел, още повече да се жени. Все се мисли, че той си е направил някаква сметка. Никой не може да си помисли, че такъв човек, като мен, е способен да дава любов... Обаче ще кажа, когато се влюбя в един мъж, мога да му дам повече любов, отколкото той иска. За съжаление, до сега съм нямала такава възможност, защото всички мъже ме гледат несериозно или не им се занимава с мен. Независимо че съм съгласна, мъжът, който ми е приятел, да има семейство, а да сме заедно с него един-два пъти седмично, когато казвам това на някой мъж, той само се смее, без

да каже нищо. Не знам колко са правилни тези мои съждения, но това е изключително важна тема за мен...

* * *

На другия ден отидохме до санаториума заедно с чичо Карел, който дойде, докато закусвах. В санаториума ни прие главният лекар. Прие ни в кабинета си и ни посочи да седнем, тогава помоли майка да му разкаже моята история и когато тя каза какви лекарства са ми давали и спомена колко валиум съм изпила и той ме гледаше учудено, че съм със съхранен интелект след тези силни лекарства... И каза, че е трябвало по-рано да отидем там, същото което беше казала лекарката в Гърция. Това, за жалост, е така, защото на дете в моето състояние, докато е много малко, трябва да му се прави рехабилитация.

Знам, че се повтарям и може би съм банална вече, но повярвайте ми, много е тежко. Като знам, че ако майка и татко не бяха послушали нашите лекари, които са им казвали, че ще прохода на десет години, ако не са чакали моята десетгодишнина, а сме заминали за някъде със сестра ми, където е имало клиники или санаториум за такива деца като мен... Но майка си е казвала, къде да ходи с такова дете и кой ще ѝ помогне в чужбина. Макар че точно затова е трябвало да отиде, обаче, за съжаление, така е мислила – за сметка на нашия живот...

* * *

Тя малко учудено ме погледна, както повечето хора, които не вярваха, че мога да говоря. Това беше така, защото преди, като видех човек за първи път, се стяхах ужасно много и нищо не излизаше от устата ми. Въпреки желанието да отговарям на хората, които ме питаха нещо, аз, за мое най-голямо съжаление, не им отвързах нищо, не, че не исках или нещо такова.

В големия ми стремеж да им отвърна много се стяхам, изваждам си езика и пускам от устата слюнки. При всяко усилие от моя страна, това се засилва, без да го искам. И за повечето, да не кажа за всички хора, това значи само едно нещо, че съм била умствено изостанала и това най-много ме мъчи. Може тогава да съм била в много тежко физическо състояние, а и сега не съм в кой знае какво цветущо здраве. Особено много се дразня, когато някой лекар ми вика, вместо да ме пита, дали ме боли тук, там и т.н. ... Като че ли аз и не чувам, но това не е така и за разлика от тежко увредените ми движения умственият ми багаж си е съвсем на място и съм като повечето хора.

Обаче те го разбират със закъснение, за жалост, и едва тогава започват да се държат напълно естествено с мене, все едно, че нищо не е станало. Това същевременно ме радва и не защото докато стигнат до този извод, хората задават разни въпроси, които ме карат да се чувствам неудобно вместо тях.

Но понеже не знаят това, много ги учудва моята реакция. Когато се срещнем с наши познати и те питат майка дали съм ги помнела, и дали съм слушала мама – просто слушам. Като чувам подобни въпроси, понеже и сега все още питат така, страшно много се ядосвам и ми се иска да им изкрещя, че аз съм също като тях в умствено отношение. Защото някои от хората добре ме познават и въпреки това питат такива неща. Не знам точно защо задават този глупав, меко казано, въпрос.

Те нямат представа, че с това ни нараняват много. Най-трудно е да накараш един човек да мисли като тебе, ако той сам не пожелае.

* * *

Беше започнало да се стъмва и ние си тръгнахме към къщи. Сестра ми вдигна количката ми, за да качи на тротоара предните колелца. Точно тогава едното от тях се подхлъзна и аз паднах заедно с нея на земята, като усетих болки в главата.

Майка се появи, не знам как, вдигна ме на количката и каза на Мариела, че се прибираме. Обаче с мене стана нещо, от което много се уплаших и се разплаках. Изведнъж нищо не можех да виждам, все едно, че някой ми беше притиснал очите силно и не ми даваше да гледам. Въпреки че у нас мама веднага започна да ми мие с вода, пак не се оправяха. И понеже си мислех, че съм ослепяла, пак се разплаках. Много е лошо чувството, че си спял, и повече никога няма да виждаш, никого и нищо около теб. Обаче след известно време всичко се оправя, както обикновено става при децата.

Главното е родителите, които имат дете с увреждане в семейството, да не го отделят от другите си деца и по този начин то ще свиква с тях, с приятелите им, а и те с него. Понякога в стремежа си да защитят детето с увреждане, родителите несъзнателно го отделят от другите деца, а това с течение на времето го отделя от средата, в която би могло да се впише. А да не пускат и детето без увреждане да си играе с неговите приятелчета навън, докато другото си стои само вкъщи, и това също не е правилно.

* * *

Лятото отидохме с майка за пореден път на лечение в Железнице и се запознахме с една жена, австрийка. Нейната дъщеря беше с много лека форма на ДЦП и за разлика от мен можеше да ходи с канадки, все пак.

Всеки родител, когато знае, че неговото дете не е съвсем като другите – може да е само козметичен дефект или едната му ръчичка да е парализирана, или нещо друго от този род, а всичко друго му е наред, може навсякъде където си иска да ходи, без да чака някой друг да го заведе – пак го смята за голям проблем. А аз, както писах по-горе, за такова увреждане съм си мечтала цял живот...

* * *

И имаше един друг случай, за който също така все се сецам с хубаво чувство за неизбежно отминалото ми детство в Чехословакия. Една вечер бяха ме завели да гледам чешкото „Лека нощ, деца“ в детската градина на санаториума. След като предаването свърши, започна филм за възрастни, в който аз естествено се загледах, и колкото повече го гледах, толкова повече исках да ме оставят до края. Обаче сестра Аленка дойде, за да провери дали още са останали деца пред телевизора. Видях, че беше си обула ботуши и държеше палто, явно, за да си тръгва. И изведнъж настроението ми се развали, защото разбрах, че тя идва за мен, а аз така исках да догледам филма... Но за моя изненада, вместо да ме отведе оттам, тя ме попита на колко години съм. Учудих се защо това ме пита, но ѝ кимнах и когато тя започна да изброява числата и аз я спрях на шестнайсет на колкото бях всъщност. Тогава Аленка спокойно се настани на стол до мен, усмихната и ми каза, щом като съм толкова голяма, означавало, че може да гледам филми за възрастни и че и тя щяла да остане до края му.

Може за някои хора тази постъпка на съвсем непознат човек към мен да е абсолютно незначителна и сигурно ще се чудят защо толкова много ме е впечатлила. Но повярвайте ми, човек в моето състояние е неспособен да извършва нищо сам и когато друг човек ми помогне с нещо малко дори, аз го помня цял живот.

* * *

Когато стигнахме до къщата на братовчедката, баба излезе от колата да види дали е там. А аз почаках малко с дядо, докато баба се върна с една пълна жена със забрадка на главата.

– Здравей, бай Ангеле – поздрави го братовчедката, така всички роднини от провинцията казваха на дядо ми. – Хайде, вкарайте детето по-бързо у нас да не го видят съседите!

Аз естествено се разплаках като чух това, а тя учудено погледна към мен и попита баба, защо плача. Когато разбра причината за моето настроение, ме погледна с невярващи очи, че аз изобщо съм способна да разбирам нещо.

Винаги съм се чудила, защо роднини или близките приятели на семейството ми въпреки уверенията на нашите, че разбирам всичко, пак се съмняват в това. Най-трудното нещо е да се промени мисленето на хората... Много добре го знаа от собствен опит, колкото и да не ми се иска да е така.

* * *

Ние почти винаги ползвахме е старите мебели от леля. Когато ги сменяше, тя ни ги даваше. И веднъж, след такава доставка, майка се беше уговорила с един тапицер, който ѝ препоръчала нейна колежка като добър майстор – да претапицира един стар диван от леля. Този мъж беше симпатичен възрастен човек, който се държеше свободно с нас и това ми помогна много бързо да свикна с него. Когато през седмицата той идваше къщи, аз все при него седях, защото ми беше интересно да гледам как поставяше и зашиваше дамската на дивана.

Един следобед Сийка си тръгна от къщи както винаги по това време, макар че точно тогава не ми се искаше да оставам сама, защото майсторът тъкмо беше си отишъл да обядва у тях и след два часа отново щеше да дойде.

Вярно, че дотогава сестра ми трябваше да се върне от училище, обаче аз я познавах много добре и сякаш предчувствах какво щеше да последва... а именно – закъсняваше заплашително и притеснително за мен, обаче тя си беше такава. Обичаше да е с нейните приятели, с които можеше да си приказва с часове и да не се сети, че има семейство, нуждаещо се от време на време от нейната помощ. А сега се сърди на дъщеря си, че повечето от свободното си време гледала да прекара извън къщи. Но няма за какво да се ядосва, просто тя прилича на нея.

Часовникът неумолимо вървеше напред, а сестра ми я нямаше и я нямаше. Това ме накара да мисля много трескаво какво да направя, за да отворя на майстора, когато дойде. Тогава реших да отида до вратата да го чакам там и започнах, доколкото мога бързо да се придвижвам с количката заднишком, като се

бутах с краката, като внимавах да не се подхлъзна и да падна на пода. Така стигнах до вратата, тъй мечтаната от мен цел, и се приготвих да я отворя.

И най-последно дългоочакваният момент дойде. Изведнъж чух по стълбите да се качва някой, бързо хванах бравата на вратата, за да не чака, ако това беше майсторът. И бях права, той позвъни у нас и веднага му отворих, като започнах да бутам напред колелата на количката с юмруци, за да може да влезне. Той ме изгледа много учудено, че сама съм направила всичко това и страшно оживено го разправяше на майка, когато тя се обади да провери как сме.

И оттогава всеки път когато случайно се срещаме навън, той постоянно повтаряше как съм му отворила, като че ли е било някакво чудо невиджано. Въпреки че за мен е нещо обикновено да правя това, което мога да върша. Но за жалост, някои хора нямат никаква представа за това. Те не знаят, че хората на количка с тежки двигателни увреждания, на вид различни, но иначе като всички други хора, могат да правят много неща по свой начин. Независимо от състоянието, в което се намират. Понякога това отношение страшно обижда човека с увреждане като мен, защото аз се чувствам здрава. Обаче на нашето общество му е нужно страшно много време още, за да свикне с мисълта, че в него живеят всякакви хора. Затова силно се надявам моята книга да помогне, поне отчасти.

* * *

През есента на същата година с майка и Мариела отидохме до ортопедията в Горна Баня, просто така, за един обикновен преглед, без нещо да сме имали предвид. Просто ей така, а и защото спастиката на краката ми се беше засилила. Това се усещаше особено много, когато ходех по пясък. Аз си търках краката един в друг и докато стигнем до морето все си разранявах на свивката зад коленете. Беше много трудно и болезнено.

За наша най-голяма изненада попаднахме на един много свестен професор. Защото почти винаги, когато сме били на някакъв преглед, докторите ме гледаха, все едно, бях някакво непознато и безчувствено същество, от което и понятие си нямаха. Обаче се оказа, че той не беше като другите хора с бели престилки, а съвсем друг човек с главно Ч.

* * *

Една вечер се разхождахме с майка по кея на Поморие, както обичайно по това време. Там ми беше интересно, защото имаше много кораби за морски разходки, и хора, които слизаха или се качваха на тях. На мен страшно ми се искаше и мен да ме разходи някой и тъкмо това си мислех, майка каза, че би се качила с мен на кораб, но щяло да ѝ прилошее. И тогава изведнъж отнякъде чух, че някой вика на майка:

– Госпожа, дай детето да го повозя!

Ние се огледахме учудено кой е човекът, който каза това, и видяхме един висок, строен, с бяла коса и облечен в бяло мъж.

– О, много благодаря, обаче тъкмо казвах на дъщеря ми, че като се возя с кораб, ми прилошава – отговори му майка.

– При мен такива неща не стават – каза ѝ той и ме качи с още един друг мъж на корабчето с количката. След като потеглихме на моята първа морска разходка, човекът, когото по-късно кръстих „капитана“, ми донесе кока-кола и тази разходка остави в мен спомен за цял живот.

Това се повтаряше с всяко ходене в Поморие и едва дочаквах да излезем из града, изгарях от нетърпение да отидем на кея с огромна тайничка надежда да видя моя капитан. Но на мама все не ѝ беше удобно – постоянно да се разхождаме до кея, като че ли чакаме да ни повози капитанът, понеже той все не вземаше от нас пари за морската разходка. Често се радвах на присъствието му и поне за миг се чувствах така щастлива, както в мечтите ми съм го виждала да ме взема на нощно пътуване, само той и аз, пък може и да се влюби в мен. Но за жалост, е много трудно това да стане реалност, защото на никого, преди да е имал с мен някакъв контакт, не му е хрумвало дори, че аз съм способна да чувствам нещо.

* * *

И след време разбрах от едно друго момиче, също в инвалидна количка, че е ходило в този център при една психоложка. То толкова много я похвали, че с майка решихме да ходя и аз. Веднъж на една проява на центъра, каквито той организираше за защита на хората с увреждания, срещнахме тази психоложка. Още не знаех каква е, обаче тя изглеждаше много мила жена, която тихо приказваше и някак си будеше доверие. Понеже видя, че я харесвам, майка ѝ

каза, че искам да ходя при нея и как да става това. Аз вече споменах, че има специално вълшебно лекарство за душата и сега дойде време за него.

Роси – така се казва тази психоложка, която щеше да остави нещо запомнящо се в моя живот и щеше да го промени завинаги, и аз съм ѝ благодарна страшно много. Тя каза, че в техния център имало едно бусче. С него можело да ме вземат и да ме връщат пак къщи. След няколко дни у нас дойдоха двама млади мъже и ни качиха с майка в едно малко рейсче. Отидохме в Центъра за „Независим живот“, който щеше да изиграе най-голямата роля в моя живот, в пряк и непряк смисъл. И така започнах, както се казва, да посещавам психолог, без тогава да съм осъзнавала колко голяма нужда имам от тези сеанси. Разбрах го по-късно. И те се оказаха вълшебно лекарство за душата, както вече писах по-горе в моята книга.

* * *

В Центъра за „Независим живот“ имаше един млад, хубав мъж, психолог. И постепенно така стана, че аз много го харесах и се влюбих, за разлика от него. На него явно, му беше все едно дали съм влюбена или не. Обаче, когато човек е влюбен, той е способен да си въобразява неща, каквито иска да му се случват. А за съжаление, тези моменти при мен винаги имат един и същ завършек, както и досега – тоест, никой мъж не ми е отвърнал на чувствата... Да се върна пак на този човек – моята непостижима любов. Аз много дълго време мислих какво да направя, за да се свържа с него, да му кажа, че го харесвам и т.н. Накрая реших да говоря с Роси, за да я помоля да му даде едно писмо, когато го напиша. След дълги размисления какво да бъде то, защото хем исках да го направя, хем няхах смелост, аз го написах. Защото когато имам някаква подкрепа, т.е. когато имам на кого да разчитам, върша всичко с лекота. В това писмо нямаше нищо особено за други, но за мен означаваше много.

Отидох в „Независим живот“, едва дочаках Роси да си приключи сеанса с клиента преди мен, за да ѝ го дам. След няколко минутно чакане да дойде редът ми, настъпи часът на моята истина. Или поне аз тогава така си мислех. Когато тя му го даде, по-щастлив човек от мен нямаше, въпреки че ако знаех какво щеше да последва, надали щях да бъда толкова ентузиасирана... Когато свърши нашият сеанс, Роси излезе и се върна с един сгънат бял лист. Много се зарадвах, когато го видях, и няхах търпение да го прочета. За жалост, в него не намерих това, което очаквах с нетърпение – че ме харесва и иска да станем близки приятели... Но с времето виждам, че той е бил честен към мен, като не ми е отговорил на очакванията. Въпреки това аз написах няколко стихотворения за него. Но стана

нещо съвсем неочаквано, по-късно той почина от рак и не успях никога да му ги покажа. Ето някои от моите стихове за несбъднатата ми любов.

* * *

Измина доста време от последното представление, което изиграхме в театър „Възраждане“, когато ни се обади Кристиана по скайпа. Тя каза, че от Нов български университет били дали малко пари и можем да изберем някаква приказка, за да я играем.

Ние мислихме, мислихме и измислихме приказката „Новите дрехи на царя“. И я представяхме на сцената на театъра в университета. И както ставаше в такива случаи, после всичко утихна, все едно, че нищо не се е случило. Но изведнъж, като по чудо от приказките, се разбра, че от Университета искали да ни вземат да играем при тях. Аз страшно много се зарадвах, но същевременно и малко се притеснявах, понеже ми беше ясно, че за да може това да се осъществи в действителност, трябва някой да действа по нашия въпрос. А това бяха Кристиана и сестра ми. За мое огромно щастие, оказа се, че Мариела е намерила един човек, който можел да ни помогне. Така и стана. Последва голямо изчакване, по време на което често изгубвах вяра. Кристиана ми я вдъхваше всеки път, когато ѝ пишех един и същи въпрос. А именно: Какво става с театъра? А тя все ми отговаряше, че е сигурна, че ще стане, а това беше много необичайно за нея. Защото почти винаги е била настроена някак си песимистично, а аз бях свикнала с тези нейни реакции и затова не ѝ повярвах. Не стига, че бяхме назначени като актьори в университета, а и Кристиана вече има планове за ново представление.

През всичките години, откакто си прекъснах образованието, все си мислех, че хубаво би било да го продължа. Но нещо сякаш ме спираше, като че ли това не е лъжица за моята уста.

И нямах смелост да си призная първо пред себе си, а после и пред майка, че искам отново да уча. И имаше нещо друго, заради което много-много не ми се искаше. А именно – непрекъснато да съм заета с учители, които щяха да идват вкъщи. Въобще страшно се колебаех, но най-накрая се реших на стъпката, за която толкова години нямах смелост. Затова допринесе и сестра ми, защото се оказа, че неин съученик бил приятел с директорката на нашето училище. Мариела дойде у нас за малко, докато беше в командировка, и си уговори среща с директорката на училището. Обяснила ѝ положението ми и желанието ми да уча и като резултат от месец септември бях записана за ученичка в четвърти клас.

Един ден, когато се връщахме от рехабилитационния център в Слатина, пред къщи ни посрещна една жена, оказа се директорката на нашето училище. Така се запознах с нея, тя беше доста симпатична, разбираща и отворена към хората с проблеми. Между другото, все такива учители ми се падат за мой късмет. Сама се подготвих за училище от април, докато учителите започнаха да идват вкъщи. Програмата ми беше доста натоварена, малко ми беше трудно, докато вляза в релси. Главно с английския. Обаче е нормално да е така, защото никога не съм го учила, а все имах домашни по езика и се мъчех да се справям. Всички учителки бяха много доволни от мен и ми пишеха петици и шестици, понеже много съм се стараела и съм заслужавала такива оценки, поне така казваха, а и това беше истина. Неусетно дойде краят на четвърти клас и имах тестове, като на мястото за отговорите имаше цифри, за да ми е по-лесно да отговарям. Аз бях много щастлива, че всичко вървеше толкова добре и по нищо не личеше, че нещо лошо ще стане в нашето семейство.